

ТЕНДЕНЦІЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ БУХГАЛТЕРІВ

Проаналізовано останні публікації з проблематики ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах. Виявлено тенденції автоматизації бухгалтерського обліку. Сформульовано суперечності між трендами автоматизації бухгалтерського обліку на малих підприємствах та змістом професійної освіти майбутніх бухгалтерів. Виявлено перспективні напрями вдосконалення навчального процесу студентів напряму підготовки б.030509 “Облік і аудит”.

Ключові слова: бухгалтерський облік, мале підприємство, автоматизація.

Світовий досвід та практика господарювання свідчать, що однією з рушійних сил економічного розвитку розвинутої країни є підприємства малого бізнесу. Сьогодні в Україні налічується близько 300 тис. малих та середніх підприємств, у яких зайнято близько 3 млн осіб. Ці підприємства забезпечують 10–11% ВВП країни [9].

Згідно зі ст. 8 Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”, підприємство самостійно “...обирає форму бухгалтерського обліку ... з урахуванням особливостей своєї діяльності й технології обробки облікових даних” [10]. На вибір форми обліку при цьому впливає обсяг і складність виконання облікових робіт, кадровий склад бухгалтерії і його професійність, наявність чи відсутність систем автоматизації, а також оснащеність підприємства засобами комп’ютерної техніки [5].

Найбільшої ефективності бухгалтерський облік на малому підприємстві набуває у разі введення автоматизованої (комп’ютеризованої, діалогової) форми обліку [1].

Аналіз наукових джерел, присвячених проблематиці організації бухгалтерського обліку в умовах застосування комп’ютерних технологій, свідчить про те, що на сьогодні розроблено велику кількість відповідного програмного забезпечення (ПЗ) [1; 4; 5; 6; 8; 11].

Разом із тим, у наукових публікаціях недостатньо уваги приділено проблемам еволюції професійної підготовки майбутніх бухгалтерів у світлі тенденцій автоматизації бухгалтерського обліку на малих підприємствах.

Мета статті – аналіз тенденцій автоматизації бухгалтерського обліку на малих підприємствах у контексті професійної підготовки майбутніх бухгалтерів.

В основі автоматизації обліку коштів організації лежить упровадження й використання інформаційної системи – програмно-апаратного комплексу, призначеного для автоматизації цілеспрямованої діяльності кінцевих користувачів, що забезпечує, відповідно до закладеної логіки обробки, можливість отримання, модифікації та зберігання бухгалтерської інформації [3].

Сучасна інформаційна система передбачає обов’язкове використання суб’єктом системи комп’ютера як основного апаратно-програмного засобу переробки й використання інформації.

На сьогодні можна виділити дві концепції побудови інформаційної системи, метою якої є автоматизація бухгалтерського обліку малого підприємства:

– перша концепція – це створення інформаційної системи на основі комерційного ПЗ, особливістю якого є те, що воно розповсюджується на платній основі. До того ж у

межах цієї концепції часто передбачені додаткові платні послуги розробника ПЗ (налаштування, проведення спеціальних курсів та ін.);

– друга концепція – це створення інформаційної системи на основі вільного програмного забезпечення, основною відмінністю якої є те, що програми, необхідні для роботи інформаційної системи, розповсюджуються безкоштовно, а навчання їх використання лежить у межах компетенції бухгалтера.

Характеризуючи першу концепцію (на основі комерційного ПЗ), зазначимо, що в її межах можна виділити два підходи: використання неспеціалізованого ПЗ (такого, що не створено спеціально для ведення бухгалтерського обліку), а також використання спеціалізованого ПЗ, створеного на основі алгоритмізації касових операцій, обчислення податків, а також урахування особливостей широкого спектра особливостей бухгалтерського обліку в тій чи іншій сфері.

Кожний із зазначених підходів інтегрує локальні та “хмарні” рішення.

Так, прикладами локальних рішень організації інформаційної системи на основі неспеціалізованого ПЗ можна назвати використання електронних таблиць MS Excel, а також баз даних Access, що входять до пакета комерційних програм Microsoft Office.

Крім розрахунків, деякі із цих та подібних їм систем дають змогу формувати бухгалтерські документи. Однак недоліком цих систем є те, що вони, зазвичай, не формують провідок ПЗ господарських операцій, у них утруднене оформлення друкованого варіанта форм звітності тощо.

“Хмарні” неспеціалізовані рішення, що можуть бути використані при побудові інформаційної системи на основі платних сервісів та ПЗ, характеризуються тим, що “...програмне забезпечення надається користувачу як Інтернет-сервіс. Користувач має доступ до власних даних... і не повинен піклуватися про інфраструктуру, операційну систему, і програмне забезпечення...” [4].

Прикладами “хмарних” рішень в організації бухгалтерської інформаційної системи з використанням платного неспеціалізованого ПЗ можна назвати “хмарні” продукти Volia Cloud, Incunc, Dropbox та інших розробників. За допомогою цих та інших Інтернет-сервісів можна отримати в користування набір інструментів, за допомогою яких можна впорядкувати електронні документи, організувати взаємодію між працівниками та службами малого підприємства, провести підрахунки тощо.

Іншим варіантом організації інформаційної системи бухгалтерського обліку малих і середніх підприємств є впровадження платного спеціалізованого ПЗ, яке теж передбачає використання локальних і “хмарних” рішень.

На ринку програмних продуктів надано широкий спектр такого ПЗ, наприклад: “1С: Підприємство” – 7 і 8 версії; “Акцент-бухгалтерія”; “Парус – Підприємство”; “Бест Звіт Плюс” тощо [11; 6].

Ці програмні продукти забезпечують автоматизацію підготовки обов’язкової звітності для державних органів, регулярний вихід оновлень у зв’язку зі змінами нормативних документів; сумісну роботу декількох користувачів; автоматизацію розрахунку зарплати, податків, обліку матеріальних коштів; наявність модулів для автоматизації обліку на підприємствах специфічних галузей тощо.

У цій групі продуктів виділяється три варіанти взаємодії з розробником.

Перший варіант можна позначити імперативом “Стандартно, швидко й недорого”. Цей підхід до автоматизації передбачає побудову бухгалтерської інформаційної системи на основі використання ПЗ, що впроваджується “Як є”. Іншими словами, у стандартній конфігурації плану рахунків, моделі обліку та інших параметрів, закладених у неї розробниками. Такий підхід є достатньо ефективним на невеликих підприємствах.

У другому варіанті придбана стандартна конфігурація поступово допрацьовується відповідно до особливостей підприємства. Цей варіант характеризується імперативом “Допрацюй й облікувай”. Тобто, заплативши за базову конфігурацію, користувач за бажанням може її допрацювати. Вартість цієї послуги, як правило, сплачується окремо. Такий підхід до проблеми автоматизації найбільше підходить для невеликих підприємств, які не мають сталої облікової політики.

У третьому варіанті автоматизації обліку підприємства впровадженню програмного забезпечення передують процес обстеження підприємства й підготовка технічного завдання. Цей варіант характеризується імперативом “Ніхто не знає потреби замовника краще, ніж він сам”. У цьому варіанті автоматизації розробник створює програмну платформу під потреби конкретного замовника. Останній варіант є водночас найбільш витратним, але найбільш ефективним.

Основними недоліками використання локальної платної системи в будь-якому з описаних варіантів є необхідність придбання відповідного програмного забезпечення, навчання персоналу працювати з ним, а також залежність підприємства від можливих збоїв у роботі зазначених систем. Перелічені недоліки нівелюються при використанні “хмарних” сервісів із ведення онлайн-бухгалтерії.

Ці сервіси надають у тимчасове користування платний набір інструментів, за допомогою яких можна сформувати первинну документацію, оформити в електронному вигляді звітність і направити її ПЗ Інтернетом у податковий орган і позабюджетні фонди.

Прикладами “хмарних” рішень в організації інформаційної системи з використанням платного спеціалізованого ПЗ можна назвати продукти: “Бухгалтерія. Контур” від компанії “СКБ Контур”, “1С: Підприємство 8 через Інтернет”, “jПарус”, “iFin”, “FLP.ua”, “Где деньги”, “WebЗвіт” тощо.

У всіх цих продуктах ідеться про віддалене підключення користувача до серверу, з якого “роздається” програма та на якому розміщуються бази даних користувача. Ці програмні продукти мають також функції колективної роботи над документами, а також віддаленого доступу до них.

Друга концепція побудови бухгалтерських інформаційних систем для малих і середніх підприємств засновується на використанні вільного програмного забезпечення (у цьому контексті йдеться, перш за все, про продукти з ліцензією GPL – вільне програмне забезпечення).

При використанні такого програмного забезпечення бухгалтером малого підприємства важливим є те, що вільні програми можуть бути використані на безоплатній основі протягом необмеженого періоду часу. До того ж розробник дає змогу: користуватися програмою для будь-яких цілей на необмеженій кількості комп’ютерів; безперешкодно отримувати доступ до вихідних кодів; виготовляти необмежену кількість додаткових примірників як для власного користування, так і для розповсюдження за плату або безоплатно; модифікувати її як для власного користування, так і для поширення [7].

Як і в разі концепції створення бухгалтерської інформаційної системи на основі комерційного ПЗ, у разі побудови такої системи на основі вільного ПЗ можна виділити: використання неспеціалізованого ПЗ, а також використання спеціалізованого ПЗ.

Прикладами неспеціалізованого вільного ПЗ, що може бути використане для автоматизації бухгалтерського обліку, слугують вільні електронні таблиці (Calc, Open Office та ін.), за допомогою яких можна виконувати прості бухгалтерські розрахунки.

Прикладами “хмарних” рішень в організації інформаційної системи з використанням вільного неспеціалізованого ПЗ можна назвати “хмарні” технології та продукти на зразок Google Drive.

Прикладами використання локальних рішень на основі вільного ПЗ у практиці малих підприємств можна вважати такі програмно-апаратні системи для ведення особистої та корпоративної бухгалтерії: iDomEconom, Quicken, GnuCash iКMyMoney, Money Manager EX та ін. Це просте у використанні ПЗ, робота з яким не вимагає від користувача спеціальної підготовки. Зазвичай зазначені програмні продукти передбачають версії для операційної системи LINUX.

Серед “хмарних” рішень на основі вільного ПЗ, які дають змогу безкоштовно проводити часткове або ж повне “перенесення” автоматизації обліку із власних розрахункових потужностей підприємства на “хмарні”, можна назвати продукти: “Небо”, “Велика птиця”, “Діловод”, Бухгалтерія-онлайн від Приватбанку та ін.

Суттєвим недоліком концепції автоматизації бухгалтерського обліку на основі використання вільного ПЗ є те, що вона не передбачає спеціальної підготовки бухгалтерів до використання програмних продуктів. Іншими словами, бухгалтер має бути готовим до самостійного опанування відповідним програмним забезпеченням.

Підбиваючи підсумок сказаному вище, зазначимо, що стрімкий розвиток програмно-апаратних засобів автоматизації бухгалтерського обліку зумовлює низку тенденцій в еволюції професійної діяльності бухгалтерів малих підприємств.

Так, наприклад, становлення нового формату професійної діяльності бухгалтерів сьогодні пов’язане з розповсюдженням “аутсорсингу”, сутність якого полягає в бухгалтерському обслуговуванні підприємства нештатним фахівцем (або групою фахівців). Характерними ознаками такого формату роботи бухгалтера є віддаленість робочого місця від офісу та одночасне обслуговування ним декількох підприємств, що робить автоматизацію професійної діяльності обов’язковою.

Велику роль у зміні пріоритетів професійної діяльності бухгалтерів малих підприємств відіграє те, що в сучасних умовах, у зв’язку з обмеженим штатом малого підприємства, бухгалтеру доводиться самостійно добирати програмні й апаратні засоби для автоматизації роботи системи бухгалтерського обліку, налаштовувати бухгалтерське програмне забезпечення, самостійно шукати шляхи опанування новими програмними продуктами, що потребує наявності відповідних компетенцій.

Формування компетенцій, відповідних вимогам сучасного ринку праці, належить до сфери відповідальності системи професійної освіти майбутніх бухгалтерів.

Утім, на сьогодні еволюційний розвиток системи їхньої професійної підготовки утруднює низка суперечностей, зокрема, між:

- постійною потребою малих підприємств у висококваліфікованих бухгалтерях, здатних до автоматизації своєї праці, і недостатнім відображенням у змісті навчального процесу цього аспекту професійної діяльності бухгалтера малого підприємства;
- необхідністю формування у студентів напряму підготовки 6.030509 “Облік та аудит” спеціальних компетенцій у галузі роботи із професійним контентом Інтернету й мережевої взаємодії з колегами та відсутністю орієнтації освітніх програм на набуття студентами таких компетенцій;
- потребою в набутті професійно-інформаційних знань, умінь і навичок із використання новітніх безкоштовно розповсюджуваних систем автоматизації бухгалтерського обліку малого підприємства та традиціями формування компетенцій із використання застарілих, ресурсоемних бухгалтерських систем, що розповсюджуються на платній основі;

– вимогами ринку праці до високого рівня практичних умінь фахівця з автоматизації бухгалтерського обліку та недостатністю відповідного досвіду квазіпрофесійної діяльності майбутніх бухгалтерів у фаховій підготовці.

На нашу думку, подоланню зазначених суперечностей буде сприяти знайомство студентів напряму підготовки 6.030509 “Облік та аудит” з інформаційними системами на базі вільного програмного забезпечення як альтернативою інформаційних систем на базі платного програмного забезпечення.

Висновки. У сучасних умовах існують дві концепції створення інформаційної системи автоматизації бухгалтерського обліку на малих підприємствах, а саме: на основі комерційного ПЗ, особливістю якого є те, що воно розповсюджується на платній основі; на основі вільного програмного забезпечення, основною відмінністю якої є те, що програми, необхідні для роботи інформаційної системи, розповсюджується безкоштовно, а навчання їх використання належить до компетенції бухгалтера.

У зв'язку з особливостями професійної діяльності бухгалтера малого підприємства пріоритетне значення для нього має концепція вільного спеціалізованого ПЗ.

Актуальність формування в майбутніх бухгалтерів умінь використання в професійній діяльності інформаційних систем, створених на основі вільного програмного забезпечення, має відповідним чином відобразитися у змісті професійної освіти. Зокрема, перспективним напрямом удосконалення навчального процесу студентів напряму підготовки 6.030509 “Облік та аудит” виступає їхнє знайомство з інформаційними системами на базі вільного програмного забезпечення як альтернативою інформаційних систем на базі платного програмного забезпечення.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні параметрів готовності майбутніх економістів до автоматизації бухгалтерського обліку на малих підприємствах.

Список використаної літератури

1. Кривець Ю. М. Моделювання інформаційного середовища бухгалтерського обліку на основі системних уявлень [Електронний ресурс] / Ю. М. Кривець // Ефективна економіка. – 2012. – № 9. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1522>.
2. Куценко В. І. Імператив модернізації економічної освіти – відповідь на виклик інноваційної економіки [Електронний ресурс] / В. І. Куценко // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 2. – Режим доступу: http://esteticamente.ru/e-journals/eui/2010_2/zmist.html.
3. Маглинець Ю. А. Анализ требований к автоматизированным информационным системам [Электронный ресурс] / Ю. А. Маглинец. – Режим доступа: <http://www.intuit.ru/department/itmngt/analysis/>.
4. Мачуга Р. І. Віртуалізація і хмарні технології в обліку: далеке майбутнє чи реальне сьогодні? [Електронний ресурс] / Р. І. Мачуга // Ефективна економіка. – 2013. – № 5. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2008#_ftn5.
5. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ Міністерства фінансів України від 15.06.2011 р. № 720 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=311243&cat_id=293536.
6. Навигатор малого бізнеса: Блог о предпринимательстве и маломбизнесе в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://navigatorbiz.in.ua/>.
7. Отставнов М. Прикладные свободные программы в школе / М. Отставнов. – Москва : Медиа Технолоджи сервис, 2000. – 96 с.
8. Павелчак-Данилюк О. Обґрунтування програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах / О. Павелчак-Данилюк // Вісник ТНТУ. Приладобудування та інформаційно-вимірювальні технології. – 2014. – Т. 73. – № 1. – С. 209–218.
9. Пивоваров М. Г. Аналіз діяльності малих підприємств в Україні та шляхи поліпшення їхньої роботи / М. Г. Пивоваров // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2009. – № 1 (4). – С. 46–54.

10. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

11. Стригуль Л. С. Сучасний стан та проблеми автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах України [Електронний ресурс] / Л. С. Стригуль, А. Г. Ковальов // Вестник НТУ “ХПИ”. – 2010. – № 61. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/View/19801/>.

Стаття надійшла до редакції 11.08.2014.

Шевченко С. В. Тенденции автоматизации бухгалтерского учета на малых предприятиях в контексте профессиональной подготовки будущих бухгалтеров

Проанализированы последние публикации по проблематике ведения бухгалтерского учета на малых предприятиях. Выявлены тенденции автоматизации бухгалтерского учёта. Сформулированы противоречия между тенденциями автоматизации бухгалтерского учета на малых предприятиях и содержанием профессионального образования будущих бухгалтеров. Выявлены перспективные направления совершенствования учебного процесса студентов направления подготовки 6.030509 “Учет и аудит”.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, малое предприятие, автоматизация.

Shevchenko S. Tendencies in Accounting Automation at Small Enterprises in the Context of Professional Training of Future Accountants

The article contains the analysis of the latest publications dedicated to the problem of the maintenance of accounting records at small enterprises. The article reveals the tendencies in accounting automation at small enterprises. The article emphasizes that in connection with the peculiarities of professional activity of an accountant at a small enterprise and in the context of accounting automation the concept of free custom-made software is of the highest priority to him/her. The article describes the contradictions between the tendencies in accounting automation at small enterprises and the content of professional education of future accountants. The article indicates that the need of a future accountant to be able to use information systems designed for accounting automation must be reflected in the content of his/her professional education. In particular, a promising way of improvement of educational process for the students of training direction 6.030509 “Accounting and audit” is their introduction to the information systems on the basis of free software as an alternative to the information systems on the basis of the paid software. We can see the perspectives for further research in the determination of criteria for readiness of future accountants for the accounting automation at small enterprises.

Key words: accounting, small enterprise, automation.